

Олександр В. Черевко¹, Наталія В. Белоусова², Юлія О. Головчук³
**ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ
ПРОГНОЗУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ**

Розглянуто питання перспективності розвитку інклюзивної туризму в Україні, з урахуванням економічних можливостей регіонів України. Проаналізовано міжнародний досвід впровадження інклюзивної туризму як продукту туристичної галузі, наведені оціночні показники економічних пріоритетів розвитку цього напрямку. Визначено проблеми та перспективи реалізації цього напрямку в українське суспільство у вигляді методики прогнозування економічного розвитку регіонів України.

Ключові слова: інклюзивний туризм, економічний розвиток регіонів, теоретичне обґрунтування, перспективи розвитку регіонів України, методика прогнозування економічного розвитку регіонів.

Рис. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-236-4-11

Александр В. Черевко, Наталья В. Белоусова, Юлия А. Головчук
**ОЦЕНКА ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДИКИ
ПРОГНОЗИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМА**

Рассмотрены вопросы перспективности развития инклюзивного туризма в Украине с учетом экономических возможностей регионов Украины. Проанализирован международный опыт внедрения инклюзивного туризма как продукта туристической отрасли, приведены оценочные показатели экономических приоритетов развития этого направления. Определены проблемы и перспективы реализации этого направления в украинское общество в виде методики прогнозирования экономического развития регионов Украины.

Ключевые слова: инклюзивный туризм, экономическое развитие регионов, теоретическое обоснование, перспективы развития регионов Украины, методика прогнозирования экономического развития регионов

Oleksandr V. Cherevko, Natalia V. Bielousova, Julia O. Golovchuk
**ESTIMATION OF THE FUNCTIONALITY OF USING
THE TECHNIQUE FOR FORECASTING THE REGIONAL ECONOMIC
DEVELOPMENT OF INCLUSIVE TOURISM**

The issues of the prospects for the development of inclusive tourism in Ukraine, taking into account the economic opportunities of the regions of Ukraine, are considered. The international experience of introducing inclusive tourism as a product of the tourism industry is analyzed, estimated indicators of the economic priorities for the development of this direction are given. The problems and prospects for the implementation of this direction in the Ukrainian society are determined in the form of a methodology for forecasting the economic development of regions of Ukraine.

¹ Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky. Cherkasy. Ukraine

² National Aviation University. Kiev. Ukraine.

³ Vinnytsia Trade and Economic Institute KNTEU. Vinnytsia. Ukraine.

Keywords: inclusive tourism, economic development of regions, theoretical justification, prospects for the development of regions of Ukraine, methodology for forecasting the economic development of regions.

Peer-reviewed, approved and placed: 10.02.2021.

Постановка проблеми. Тематика економічного розвитку регіонів України не є новою, хоча й залишається актуальною в міру внутрішньодержавних перетворень і удосконалень. В цьому контексті важливим елементом регіонального розвитку економіки виступає прогноз.

Прогнозування економічного розвитку регіонів ми розглядаємо як спробу чи засіб інтенсифікації економіки в регіонах, яку можна отримати при створенні програм ефективності або альтернативних сценаріїв їх розвитку. А для цього необхідний комплексний прогноз розвитку регіональної економіки, який здатен узагальнити окремі, але взаємопов'язані прогнози розвитку окремих видів діяльності, сприяти оновленню продукції, послуг і технологій виробництва, запропонувати шляхи вдосконалення управління за рахунок впровадження інноваційних технологій. Саме прогноз є інформаційним середовищем для розроблення стратегії, програм і поточних планів соціально-економічного розвитку регіону.

У цьому контексті важливо розуміти, наскільки виправдана з точки зору економічного потенціалу і фінансових можливостей пропонована програма, щодо надання туристичних послуг в рамках регіонального розвитку інклюзивного туризму як сегменту економіки України.

Для прийняття рішень щодо раціональності розвитку та впровадження інклюзивного туризму в економічну систему регіонів, необхідно мати уявлення про фінансові можливості та природно-туристсько-рекреаційний потенціал того чи іншого регіону, а також виконати прогнозування щодо рентабельності даного напрямку. Тому, тематика, яку обрано для даного дослідження, є актуальною та перспективною для подальшого науково-практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціалізації і адаптації людей з інклюзивним до навколишнього середовища є предметом наукового дослідження як побутового (О. Бейдик, О. Любіцева, С. Богданов, Г. Гаврюшенко, О. Колупаєв, Н. Найда і ін.) Н. Софій, І. Ярмошук і ін.), а також зарубіжні вчені (В. Преобеженській, М. Мироненко, І. Твердохлебов, І. Зорін, С. Сесьолкін і ін.) [1, 2, 4].

В області наукових досліджень з прогнозування економічного розвитку регіонів працюють такі вчені, як: Білій С. О., Жаліло Я. А., Ляпіна Д. В., Покришка Д. С., Собке О. В., Тишук Т. А. [1, 2, 4, 5, 9, 10]. Методологічним інструментарієм системного моделювання регіонального розвитку регіонів, виступає методологія діагностики стану та прогнозування розвитку регіональної економіки; використовується аналіз

системи уявлення про роль прогнозування та порівняння ефективності соціально-економічного розвитку регіонів України.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування регіональної економічної політики, прогнозування та розроблення програм соціально-економічного розвитку регіонів України.

Метою дослідження є економічна оцінка перспектив розвитку та впровадження інклюзивного туризму, спираючись на особливості методики прогнозування та розроблення програм економічного розвитку регіонів України, з урахуванням сучасних внутрішньодержавних перетворень.

Основні результати дослідження. В системі розвитку туристичної сфери світу особливе місце сьогодні займає інклюзивний туризм як сегмент соціального туризму, який в Україні, на жаль, знаходиться на початковій стадії розвитку.

Інклюзивний туризм – це сучасний вид туризму, що дозволяє включити в туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей, а також при наявності об'єктів туристичної інфраструктури [3, с.131-134].

Інклюзивний туризм структурно включає в себе різні види туристсько-рекреаційних послуг та соціальних програм, а саме: оздоровчо-лікувальні, професійні (повернення людини з інклюзією до своєї професійної діяльності після реабілітації), трудові (залучення людини з інклюзією до трудової діяльності, відповідно до її фізичних можливостей), фізкультурні, спортивні, фізичні (відновлення фізичного стану людини), соціальні (залучення інклюзивних туристів до соціальних програм субсидування, кредитування, оформлення пільгу тощо) та інші види соціально-побутової діяльності.

Близько 7% туристів з усього світу – люди з обмеженими можливостями. Довгий час саме особи з інвалідністю відносились до людей з інклюзією. Останні дослідження говорять про те, що сучасний інклюзивний турист – це людина, яка хоче подорожувати та адаптуватись в соціальне середовище, але має певні фізичні чи фінансові обмеження.

Тому в багатьох країнах світу існує ціла низка державних програм з надання фінансово-соціальної допомоги для людей з інклюзією (електронні картки інклюзивного (соціального) туриста, спеціалізований транспорт, пільгові квитки, бронювання, розміщення і навіть харчування). Тому цей вид туризму набирає обертів у всьому світі, і попит на туристичному ринку, доступному для всіх, в найближчі роки буде рости [2].

Згідно з вимогами ETAN, туризм доступний для всіх, в тому числі [1]:

- безбар'єрні зони: інфраструктура і об'єкти;
- транспорт: повітряний, наземний, морський, річковий, залізничний;

- висока якість послуг: професійне надання послуг працівниками готелю, ресторану, екскурсійного бюро та ін.;

- додаткові туристичні можливості (розваги, виставки, атракціони і т. Д.): можливість брати участь у заходах всіх туристів в цих заходах і заходах;

- маркетингові та інтернет-сервіси (система бронювання, сайти): максимально доступна інформація для всіх [1].

Зарубіжні експерти відзначають брак інформації зацікавленої аудиторії про інклюзивне розміщення туристів у готелях, про туристичну компанію, асоціаціях людей з обмеженими можливостями, які б процесі отримання туристичних послуг. Найбільша кількість туристичних компаній, які в даний час здатні надавати послуги людям з інвалідністю з різною нозологією, зосереджено в США і Західній Європі.

Основним завданням даних туристичних підприємств – організація дешевих подорожей для людей з низькими доходами Туристичні агентства пропонують свої послуги в цій сфері, маючи різні спеціалізовані туристичні програми та екскурсії для людей з обмеженими можливостями [4].

Значну роль у розвитку інклюзивного туризму відіграє муніципальна влада регіонів України, намагаючись створити для цього не тільки економічні умови (надання пільг на землю соціально орієнтованого туристського бізнесу, податкові пільги та інші преференції), але й інфраструктуру, орієнтовану в першу чергу на людей з обмеженими фізичними можливостями [6].

Для розуміння ефективності розвитку та подальшого впровадження інклюзивного туризму в регіони України, необхідно виконати прогнозування як метод, який дозволить науково обґрунтувати доцільність прийняття такого рішення.

Головними принципами будь-якого прогнозування виступають проблемно-цільовий підхід, системність і безперервність досліджень, варіативність і можливість практичного підтвердження результатів прогнозу. Технологія прогнозування – це ітеративний процес, спрямований на управління потоком виконуваних версій. В нашому випадку необхідно розрахувати та обґрунтувати перспективність розвитку інклюзивного туризму в тому чи іншому регіоні, враховуючи природні та туристсько-рекреаційні ресурси, інфраструктурну розгалуженість, наявність матеріально-технічної бази та рівень економічної спроможності регіону.

У загальному циклі прогнозування виділяються три основні стадії:

- ретроспекція – здійснюється ретроспективний аналіз розвитку регіону, уточнюються завдання прогнозування розвитку інклюзивного туризму, перелік прогнозованих параметрів і характеристик (ресурси: природні, туристичні, технічні, матеріальні, кадрові, фінансові та ін.),

визначаються джерела інформації (інтернет-ресурси, друкована довідкова література, інформаційні центри, туристичні агенції, соціальні служби тощо);

- діагностика – уточнюється поточний стан об'єкта прогнозування (в нашому випадку стан регіону: економічний, ресурсний, транспортний, технічний), його модель прогнозування (моделювати параметри майбутнього розвитку процесів, що прогнозуються), а також методичний інструментарій;

- проспекція (прогноз) – здійснюється процес одержання прогнозних результатів розвитку інклюзивного туризму і підтвердження їх практичної доцільності. Проспекція здійснюється у три етапи: розроблення концепції (відштовхуватися від існуючого стану) попереднього та кінцевого варіантів прогнозу (пошуковий, і нормативний прогноз). Це дає змогу поступово виявити науково-технічні проблеми, вирішення яких сприятиме досягненню перспективних цілей у будь-якому регіоні [8].

Прогноз доцільно оновлювати кожні 3-5 років, з урахуванням нових організаційно-економічних орієнтирів розвитку, змін у ресурсному потенціалі, аналізу підсумків розвитку в ретроспективному періоді, вдосконалення методичного інструментарію та при оновленні інформаційної бази прогнозування щодо розвитку інклюзивного туризму. Тому, безперервність прогнозування нового напрямку в туристичній сфері, забезпечується використанням непостійних складових прогнозування [8].

Технологія проспекції базується на сполученні двох принципів – екстраполяції (пошуковий підхід) та антиципації (нормативний підхід) за переважного використання останнього. Результати пошукового й нормативного прогнозів погоджуються між собою у процесі організаційного етапу прогнозування (рис.1) .

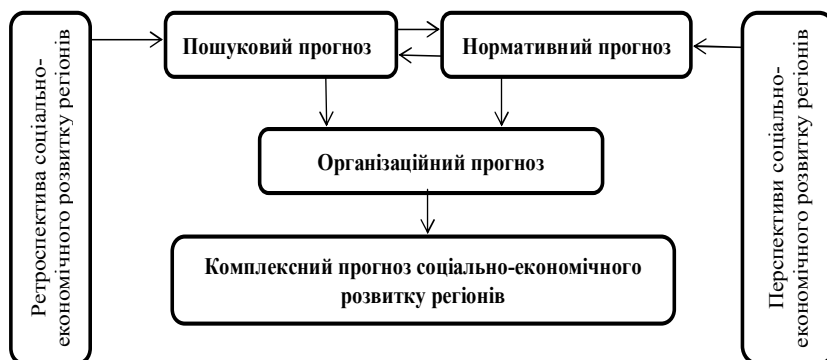

Рис. 1. Схема взаємозв'язку функціональних прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів, авторська розробка

Зазначені три типи функціональних прогнозів (пошуковий, нормативний, організаційний) відбивають особливості різних методичних підходів до прогнозування [5].

У процесі пошукового прогнозування визначаються можливі шляхи й результати розвитку інклюзивного туризму, сутність яких фактично сформована; здійснюється моніторинг та оцінка значимості альтернатив розвитку.

Завданнями нормативного прогнозу є формування програми можливих дій, спрямованих на досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону, визначення термінів і черговості виконання завдань, необхідних ресурсів та організаційних заходів.

За такого прогнозу відбувається трансформація цілей і завдань, що постають перед регіональною економічною системою у вигляді переліку конкретних проблем; на перспективу визначаються альтернативні шляхи досягнення цілей, які відрізняються ресурсами та чинниками підтримки.

Організаційне прогнозування є заключним етапом загального циклу прогнозного дослідження, у процесі якого формується проект прогнозу. Відбувається об'єднання результатів пошукового і нормативного прогнозів. На основі виявлених потреб у ресурсах, можливостей розвитку науки і техніки, у процесі багаторазового ітераційного узгодження цілей розвитку, термінів і необхідних для цього засобів, формується стратегія розвитку регіону.

Для стратегічного планування характерних є формування й реалізація стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Нагадаємо, що під стратегією ми розуміємо програму досягнення значних за масштабом цілей, які врегульованні правовими важелями та економічними мотиваціями, та мають збалансовані й скоординовані рівні управління ресурсами регіону.

Стратегічне управління розглядається нами як взаємозв'язок фундаментальних цілей стратегії, які мають певні проміжні завдання та базується на прогнозуванні й поєднанні стратегії і практики поточного управління [9].

Кожен з напрямків стратегічного планування і прогнозування процесу соціально-економічного розвитку, направлений на моніторинг економічної ситуації в регіонах та покликаний створювати перспективне планування завдань подолання слабких сторін та запровадження сильних сторін регіонального розвитку інклюзивного туризму.

Економічно вигідним для розвитку інклюзивного туризму є наявність окремих елементів інфраструктури, а створення цілісної (централізованої) системи, яка забезпечила б доступ людей до повноцінного відпочинку, а значить, і до ефективного відновлення фізичних і духовних сил.

Світовий досвід показує, що масовий характер відкритого інклюзивного туризму робить його прибутковим (за прогнозами ВТО (Всесвітньої туристської організації) до 2022 року прогнозується, що інклюзивний туризм складе 22% всіх туристичних витрат в світі [7]), збільшує зайнятість (інклюзивний туризм сьогодні становить 12% світових туристичних потоків [1]), залучає інвестиції в туризм безпосередньо на місцях і в той же час податкові надходження. Туризм, як важливе соціальне явище сучасності, активно впливає на життєдіяльність суспільства і в той же час залежить від нього [6]. Завдяки туризму багато країн світу зміцнюють економіку своїх країн, підтримуючи цей напрямок законодавчо вивіреної політикою.

Висновки. Розроблення прогнозів соціально-економічного розвитку і державних регіональних програм є одним з найважливіших механізмів державного регулювання, за допомогою яких досягається планомірність у розвитку продуктивних сил, узгоджуються інтереси галузей і територій.

Суттєвий вплив на формування системи орієнтирів для прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів і формування регіональної економічної політики, мають положення стосовно оцінки стану й перспектив соціально-економічного розвитку регіонів

В останні роки (2014–2021 рр.) у всіх розвинених країнах світу активно розвивається інклюзивний туризм. В Україні інклюзивний туризм тільки набирає обертів як туристична та соціальна послуга, відбувається перехід від медичної моделі до соціальної, коли вираз «всі різні, але всі рівні» набуває нового значення в сучасному українському суспільстві.

Беручи до уваги світовий досвід, можна припустити, що інклюзивний туризм може бути потужним засобом реабілітації, можливістю здійснювати туристичні подорожі, спілкування з людьми, долаючи існуючі психологічні бар'єри.

1. Белоусова Н.В. Інклюзивний туризм в системі реабілітаційної географії: від теорії до практики: монографія. М., ТАЛКО, 2018. 344 с.

2. Захарова Л.М., Кузьміна О.М., Морозова І.Г. та інші. Туризм як соціокультурний феномен. Тюмень. 2003. 123 с.

3. Заярнюк А.В. Соціальний захист вразливих груп населення: вітчизняний та зарубіжний досвід // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки», т. 6, 2004. С. 131–134.

4. Капська А.І. І Завацкий Л. & Грищенко С.В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах. Керівництво. Москва: Слово. 2011. 248 с.

5. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. К. : НІСД, 2011. 432 с.;

6. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2019 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. К. : НІСД, 2019. 256 с.

7. Панченко О., Симоненко О. Психологічна підтримка сімей, які зазнали стресу. // Психосоціальна підтримка осіб, які отримали травму війни: міжнародний досвід та українські реалії (28 лютого 2018 г.): Маріуполь: ДонНУ. 2018. 322 с.

8. Сеселкін І.А., Махов С.А., Чепик Д.В., Петрова О.М., Волобуєв Л.А. Проблеми розвитку інклюзивної туризму. Вчені записки П.Ф. Університету Лесгафта, 11 (129), 2015. С. 127–134.

9. Сигида Е.А. Інвалідність та туризм: необхідність і доступність: монографія. М.: ИНФРА. 2015. 106 с.

10. Сухоруков А. І. Економіка та організація інноваційної діяльності : наук.-навч. Видання / А. І. Сухоруков. К.: Інститут муніципального менеджменту та бізнесу, 2001. 184 с.

1. Belousova N.V. (2018) Inklyuzyvnyy turizm v systemi rehabilitatsiynoyi heohrafiyi: vid teorii do praktyky: monohrafiya. M., TALKO, 344 [in Ukrainian].

2. Zakharova L.M., Kuzmina O.M., Morozova I.H. ta inshi. (2003). Turizm yaksotsiokulturnyy fenomen. Tyumen. 123 s [in Ukrainian].

3. Zayarnyuk A.V. (2004). Sotsialnyy zakhyst vrazlyvykh hrup naselennya: vitchyznyanyy ta zarubizhnyy dosvid. Naukovi pratsi Kirovohrads koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky», t. 6, S. 131-134 [in Ukrainian].

4. Kapska A.I. I Zavatsky L. & Hryshchenko S.V. (2011). Tekhnolohiyi sotsialnoy roboty v zarubizhnykh krayinakh. Kerivnytstvo. Moskva: Slovo. 248 s [in Ukrainian].

5. Modernizatsiya Ukrainy – nash stratehichnyy vybir: Shchorichne Poslannya Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoyi Rady Ukrainy. K. : NISD, 2011. 432 s [in Ukrainian].

6. Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrainy v 2019 rotsi : Shchorichne Poslannya Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoyi Rady Ukrainy. K. : NISD, 2019. 256 s [in Ukrainian].

7. Panchenko O., Symonenko O. (28 lyutoho 2018 h.). Psykholohichna pidtrymka simey, yaki zaznaly stresu. Psykhosotsialna pidtrymka osib, yaki otrymaly travmu viyny: mizhnarodnyy dosvid ta ukraiyinski realiyi: Mariupol: DonNU. 322 s [in Ukrainian].

8. Seselkin I.A., Makhov S.A., Chepyk D.V., Petrova O.M., Volobuyev L.A. (2015). Problemy rozvytku inklyuzyvnoyi turizmu. Vcheni zapysky P.F. Universytetu Les hafta, 11 (129), S. 127-134 [in Ukrainian].

9. Syhyda E.A. (2015). Invalidnist ta turizm: neobkhdnist i dostupnist: monohrafiya. M.: YNFRA. 106 s [in Ukrainian].

10. Sukhorukov A. I. Ekonomika ta orhanizatsiya innovatsiynoyi diyalnosti : nauk.-navch. vydannya/ A. I. Sukhorukov. K.: Instytut munitsypalnoho menedzhmentu ta biznesu, 2001. 184 s [in Ukrainian].